

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

FB ./ riksåklagaren ang. tillstånd till prövning i hovrätt av mål om brott mot strålskyddslagen

(Svea hovrätts beslut den 14 oktober 2016 i mål B 7999-16)

Bakgrund

FB har dömts för brott mot strålskyddslagen till 30 dagsböter för att uppsåtligt eller av oaktsamhet utan tillstånd under två dagar ha innehaft en laserpekare klass 3B i bl.a. en skola.

FB överklagade tingsrättens dom till hovrätten som beslutade att inte meddela prövningstillstånd.

Sedan FB överklagat hovrättens beslut och yrkat att Högsta domstolen ska meddela tillstånd till målets prövning i hovrätten har Högsta domstolen beviljat prövningstillstånd i frågan om det är förenligt med legalitetsprincipen att i en straffbestämmelse hänvisa till en standard som inte är tillgänglig för var och en utan betalning, jfr 21 och 36 §§ strålskyddslagen (1988:220) samt 1 a § och 8 a § strålskyddsförordningen (1988:293), och – i förekommande fall – frågan om ansvarsfrihet bör inträda på grund av straffrättsvillfarelse, se 24 kap. 9 § brottsbalken.

I avvaktan på denna prövning har Högsta domstolen beslutat att frågan om meddelande av prövningstillstånd i hovrätten ska vila (se 54 kap. 12 a § rättegångsbalken).

Högsta domstolen har förelagt mig att skyndsamt inkomma med svarsskrivelse.

Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag anser inte att legalitetsprincipen hindrar en tillämpning av 36 § strålskyddslagen på i målet aktuellt förfarande, trots att hänvisning sker till en standard som inte är tillgänglig för var och en utan betalning. Jag anser inte heller att ansvarsfrihet i detta fall bör inträda på grund av straffrättsvillfarelse enligt 24 kap. 9 § brottsbalken.

Grunderna för min inställning

Regleringen i strålskyddslagen

Enligt 21 § strålskyddslagen (1988:220) får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om krav på tillstånd för att tillverka, till landet införa, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha, använda, installera eller underhålla en teknisk anordning som kan alstra icke-joniserande strålning eller sådan del av anordningen som är av väsentlig betydelse från strålnings synpunkt.

Enligt 36 § 2 strålskyddslagen döms den till böter eller fängelse i högst två år som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot föreskrift som har meddelats med stöd av 21 §. Enligt 38 § samma lag ska inte dömas till ansvar i ringa fall.

I 12 § 2 strålskyddsförordningen (1988:293) anges att Strålsäkerhetsmyndigheten får meddela föreskrifter om tillståndsplikt enligt 21 § strålskyddslagen för andra tekniska anordningar som kan alstra icke-joniserande strålning än sådana som avses i 8 a § strålskyddsförordningen.

I 8 a § anges att *starka laserpekare* inte får föras in till Sverige eller tillverkas, förvärfvas, innehas, användas, överlåtas eller upplåtas utan tillstånd. I 8 b § samma förordning anges att ett tillstånd enligt 8 a § endast får avse laserpekare som är utformade, klassificerade och märkta i enlighet med svensk standard SS EN 60825-1, utgåva 4, 2007 eller på annat sätt har en likvärdig säkerhet.

I 8 b § strålskyddsförordningen anges under vilka förhållanden tillstånd enligt 8 a § får ges.

Vad som avses med en stark laserpekare i förordningen anges i förordningens 1 a §. Enligt detta lagrum avses med stark laserpekare en bärbar teknisk anordning som

1. kan alstra icke-joniserande elektromagnetisk strålning inom våglängdsområdet 180 nanometer till 1 millimeter, huvudsakligen genom processen stimulerad emission,
2. är batteridrivna eller försedda med egen strömförsörjning,
3. är konstruerade för användning vid en märkspänning som är lägre än 50 volt för växelström eller lägre än 75 volt för likström,
4. är avsedda att hållas i handen och riktas mot något på avstånd, och
5. har de strålningssegenskaper som uppfyller kriterierna för laserklass 3R, 3B eller 4 enligt svensk standard SS EN 60825-1, utgåva 4, 2007.

Strålsäkerhetsmyndigheten har meddelat föreskrifter och allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna om laser, starka laserpekare och intensivt pulserat ljus (SSMFS 2014:4). I 2 § anges att med stark laserpekare avses i föreskrifterna detsamma som i 1 a § strålskyddsförordningen.

I 13 § SSMFS 2014:4 anges i vilka fall tillstånd i laserklass 3B eller 4 krävs. Enligt paragrafens andra stycke 3 krävs tillstånd för laser i laserklass 3B eller 4 för innehav eller användning av laser som kan hållas i handen på allmän plats, inom skolområde där undervisning bedrivs eller i fordon på allmän plats.

Strålsäkerhetsmyndigheten beslutar om tillstånd enligt 13 § SSMFS 2014:4 och för starka laserpekare enligt 8 a § strålskyddsförordningen (se 15 och 16 §§ SSMFS 2014:4).

I 17 § SSMFS 2014:4 anges att lasrar ska, när de överlåts eller upplåts för att tas i bruk, vara utformade, klassificerade och märkta enligt svensk standard SS-EN 60825-1, utgåva 4, 2007, eller på annat sätt erbjuda en likvärdig säkerhet.

Vilken laserklass en laser tillhör beror på strålningsegenskaperna hos lasern och vilka riskerna är vid normal användning. Indelningen i lasrar i olika klasser sker enligt svensk och likalydande internationell standard (svensk standard SS-EN 60825-1, utgåva 4, 2007).

Nämnda svenska standard fastställs av SEK Svensk Elstandard som är en privaträttslig ideell organisation som bedriver standardiseringsarbete inom elområdet i Sverige och som samordnar svensk medverkan i internationell och europeisk standardisering. För att få del av t.ex. här i målet aktuell svensk standard SS-EN 60825-1, utgåva 4, 2007, Laser – Säkerhet – Del 1: Klassificering av utrustning samt fordringar, måste betalning om 1 091 kr erläggas (se shop.elstandard.se). Språket i standarden är engelska, men i en nationell bilaga ges svenska översättningar av varningstexterna i standardens avsnitt 5. I ett dokument som är tillgängligt utan kostnad anges att SEK Svensk Elstandard kan lämna upplysningar om sakinnehållet i standarden. Vidare går bl.a. standardens innehållsförteckning att ta del av kostnadsfritt.

På Strålsäkerhetsmyndighetens hemsida (www.stralsakerhetsmyndigheten.se) finns information om märkning av lasrar och vilka laserklasser som kräver tillstånd. Där framgår bl.a. följande.

Klass 1

Lasrar i klass 1 är ofarliga även vid lång tids exponering. Leksaker med laser är begränsade till klass 1 och har om laserstrålen är röd eller grön en uteffekt på max 0,4 milliwatt.

Klassen omfattar även apparater som innehåller lasrar av högre klass, men där lasern är inbyggd så att ingen farlig strålning kommer ut. Exempel på sådana är CD-spelare och laserskrivare. En person som demonterar den typen av produkt löper dock risk att exponeras för farlig laserstrålning.

Klass 2

I klass 2 ingår endast lasrar som avger synlig strålning och som har maximal uteffekt på 1 milliwatt. Om ett oskyddat öga exponeras bländas man och våra reflexer får oss att blinka. Den naturliga reaktionen är tillräckligt snabb för att förhindra skador på näthinnan. Exempel på lasrar i denna klass är laserpekare som används vid föreläsningar.

Klass 3R

Tillstånd krävs för viss användning och visst innehav.

I klass 3R ingår lasrar som avger upp till upp till 5 mW om strålningen är synlig. Om ett oskyddat öga exponeras för strålningen kan gränsvärdet överskridas. Men risken för att skadas vid en kort, oavsiktlig exponering är liten.

Klass 3A

Denna klass används inte längre, utan ingår i klass 3R. Beteckningar på den här klassen har varit 3a eller liknande.

Klass 3B

Tillstånd krävs för viss användning och visst innehav.

Klassen innehåller lasrar vars styrka ligger mellan 5 mW och 500 mW. Sådana lasrar kan vara farliga för ögat både vid direkt exponering och vid exponering från en reflex. Reflexer från en matt yta är dock ofarlig att betrakta. Starka gröna laserpekare och nattklubbslasrar är exempel på produkter i klass 3B.

Klass 4

Tillstånd krävs för viss användning och visst innehav.

Klass 4 omfattar alla lasrar som är starkare än klass 3B, det vill säga att de har en uteffekt på över 500 mW. Här kan det även vara farligt att oskyddad betrakta en upplyst fläck på en matt yta. Klassen saknar övre gräns. Lasrar i denna klass kan skada både ögon och hud. De utgör även en brandfara om de har hög effekt. Lasrar som används för kirurgi och att skära i metall tillhör denna klass, liksom lasrar för lasershower.

Klass 1M och 2M

Lasrar i klass 1M har en effekt som överskrider vad som tillåts i klass 1. Det gäller såväl ultraviolett strålning och synligt ljus som infrarött, men i den här klassen är strålen inte smal utan utbredd vilket gör att gränsvärdena för ett oskyddat öga eller oskyddad hud inte överskrids. Men om strålknippen samlas

med förstörande optik, som en kikare eller en lupp, kan lasrar i denna klass skada ögonen. Vissa lasrar som används för fiberoptisk kommunikation tillhör denna klass. M står för magnifier vilket ungefär betyder förstoring.

I klass 2M ingår lasrar som ger synligt ljus med en högre effekt än vad som tillåts i klass 2, men precis som i klass 1M är inte smal utan utbredd. Därmed kan endast en liten del, upp till 1 milliwatt, av den totala strålen träffa ögat, vilket motsvarar en klass 2-produkt.

Legalitetsprincipen

Legalitetsprincipen har lagfästs i 1 kap. 1 § brottsbalken och kommer också till uttryck i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken, 2 kap. 10 § första stycket regeringsformen, art. 7.1 i den europeiska konventionen (d. 4 nov. 1950) om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och art. 11 p. 2 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Högsta domstolen har tillämpat den straffrättsliga legalitetsprincipen i bl.a. NJA 1994 s. 480, NJA 1995 s. 84, NJA 2000 s. 490, NJA 2001 s. 623, NJA 2004 s. 97, NJA 2007 s. 227, NJA 2008 s. 376, NJA 2012 s. 105, NJA 2012 s. 764, NJA 2014 s. 737, NJA 2016 s. 169 och senast i Högsta domstolens dom den 30 juni 2016 i mål B 5819-14.

Den straffrättsliga legalitetsprincipen syftar till att skapa en garanti för rättssäkerheten genom att kräva att utformningen av lagstiftningen och rättstillämpningen ska vara sådan att medborgarna kan förutse vilka handlingar eller underlåtenheter som utgör brott samt att kontrollera maktutövaren. Principen innefattar krav på stöd i lag eller andra föreskrifter (föreskrifts krav), förbud mot retroaktiv tillämpning av föreskrifter till nackdel för den tilltalade (retroaktivitetsförbud), förbud mot analogisk rättstillämpning till den tilltalades nackdel (analogiförbud) samt krav på att lagstiftningen i rimlig utsträckning ska vara begriplig och precis i sin utformning (obestämdhetsförbud). Kravet på begriplighet och precision innebär bl.a. att s.k. generalklausuler inte accepteras i straffrätten. (Petter Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, 2 uppl., s. 45 ff., Petter Asp, EU & straffrätten, 2002, s. 267-277 och Madeleine Leijonhufvud m.fl. Straffansvar, 9 uppl., s. 28-35).

Den aktuella straffbestämmelsen i strålskyddslagen är ett s.k. blankettstraffstadgande, vilket innebär att själva straffbestämmelsen inte innehåller någon fullständig brottsbeskrivning, utan den finns i en annan författning som straffbestämmelsen hänvisar till. Eftersom brottsbeskrivningen finns i andra författningar som explicit eller implicit anges i straffbestämmelsen kan blankettstraffbud vara svåra att förena med den straffrättsliga legalitetsprincipen, särskilt med kravet på en begriplig och precis strafflag. Blankettstraffbud anses emellertid principiellt godtagbara och anses inte typiskt sett strida emot analogi- eller obestämdhetsförbudet. I NJA 2012 s. 105, som gällde tillämpning av straffrättens legalitetsprincip, uttalar Högsta domstolen att legalitetsprincipen inte utgör något hinder mot s.k.

blankettstraffbud. Den omständigheten att det kan fordras efterforskning och överväganden om vad som gäller innebär därför inte att kravet på tydlighet och precision i straffbestämmelser ska anses eftersatt.

Legalitetsprincipens obestämdhetsförbud, som är relevant i detta fall, kan enligt bl.a. Asp betecknas som en princip och inte en regel (se Petter Asp, Bokföringsbrott och legalitet, SvJT 1999 s. 16-47). Obestämdhetsförbudet är, till skillnad mot t.ex. retroaktivitetsförbudet, inte grundlagsfäst och bottnar inte i någon direkt förpliktande norm (se NJA 2007 s. 227). Obestämdhet hos en bestämmelse kan bero både på att bestämmelsen använder vaga eller annars otydligt avgränsade termer och begrepp och på att den genom otydliga eller överskådliga hänvisningar gör det tekniskt svårt att reda ut vad som egentligen är kriminaliserat. Rättssäkerhetsskäl talar normalt i den riktning som legalitetsprincipens obestämdhetsförbud anger. Ett inte obetydligt mått av obestämdhet är emellertid tillåtet. Om det finns goda skäl för det kan legalitetsprincipen således frångås. Om man finner en obestämd strafföreskrift oundgängligen nödvändig kan man alltså låta legalitetsprincipens obestämdhetsförbud vika för andra hänsynstaganden. Asp har närmare preciserat obestämdhetsförbudet så att det är inriktat på helheten i den straffbelagda gärningen, dvs. om det finns ett antal mer bestämda rekvisit bör det inte anses oförenligt med legalitetsprincipen att därutöver ha ett rekvisit som i sig kan bedömas som obestämt. Om den enskilde verkligen vill undvika att begå ett brott kan han eller hon se till att undvika att göra något som uppfyller de bestämda rekvisit som ingår i bestämmelsen. (Asp, *ibid.* samt Asp m.fl. a.a. s. 47.)

I *Kokkinakis mot Grekland* hade Kokkinakis åtalats och dömts för s.k. proselytism, varmed enligt grekisk lag förstods försök att påverka någons religiösa tro med löften om materiella förmåner eller med bedrägliga medel. Kokkinakis, som tillhörde Jehovas vittnen, dömdes enligt detta lagrum för att han vid hembesök sökt omvända en annan person till sin tro. Europadomstolen ansåg att det hade varit möjligt för honom, i vart fall med juridisk hjälp, att förutse att lagrummet kunde komma att tillämpas på hans handlande. Något brott mot art. 7 i Europakonventionen förelåg därför inte. (Hans Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 5 uppl. s. 361.)

Regleringen om straffrättsvillfarelse

Villfarelse eller okunnighet om innehållet i en strafflag benämns straffrättsvillfarelse. Straffrättsvillfarelse är normalt utan betydelse för uppsåts- och oaktsamhetsbedömningen.

Enligt 24 kap. 9 § brottsbalken ska en gärning som någon begår i villfarelse rörande dess tillåtlighet (dvs. straffrättsvillfarelse) inte medföra ansvar om villfarelsen på grund av att fel förekommit vid kungörandet av den straffrättsliga bestämmelsen eller av annan orsak var uppenbart ursäktlig.

I propositionen till bestämmelsen om straffrättsvillfarelse uttalades att den grundläggande principen är att missuppfattningar och okunnighet rörande straffbestämmelser inte fritar från ansvar och att ansvarsfrihet ska inträda endast i rena undantagsfall. Ansvarsfrihet ska inträda i de fall gärningsmannen inte haft möjlighet att förstå att gärningen var otillåten och i de fall hans bristande kännedom om straffbestämmelsen inte beror på oaktsamhet. Det betonas att kravet på aktsamhet måste ställas mycket högt. (Prop. 1993/94:130 s. 56.)

I propositionen nämndes som exempel på fall där ansvarsfrihet kan inträda felaktig publicering, avsaknad av möjlighet att få kännedom om innehållet i en straffbestämmelse, otydligt straffbud och felaktiga besked från en myndighet (a. prop. s. 57 ff.).

Ansvarsfrihet på grund av avsaknad av möjlighet att få kännedom om innehållet i en straffbestämmelse kan, enligt förarbetena, undantagsvis inträda t.ex. när en utlänning kommit till Sverige och begår ett brott mot en straffbestämmelse som för honom eller henne framstår som helt främmande mot bakgrund av rättsuppfattningen i hans eller hennes eget land, förutsatt att han eller hon inte kan lastas för att inte ha känt till straffbestämmelsen. I de allra flesta fallen får det anses som klart oaktsamt att inte förvissa sig om vad som gäller. Meningen är inte att främmande rättsuppfattningar om tillåtligheten av våld, tvång eller hot mot person ska godtas som ansvarsfrihetsgrund. (A. prop. s. 58.)

I förarbetena anges vidare att ansvarsfrihet pga. otydlighet i ett straffbud bör behandlas med mycket stor restriktivitet. Med otydlighet förstås här språklig oklarhet. För att frågan om ansvarsfrihet enligt denna punkt över huvud taget skall bli aktuell förutsätts helt naturligt att den spärr, när det gäller vad som omfattas av en straffbestämmelse, som reses enligt 1 kap. 1 § BrB – och som förstärks enligt den nya lydelsen – har passerats och gärningen alltså befinner sig straffbar. Detta innebär att området för ansvarsfrihet på grund av otydlighet i straffbudet blir mycket litet. Vidare påpekas att man vid bedömningen av vad en straffbestämmelse omfattar måste beakta – inom de gränser som legalitetsprincipen ställer upp – både motivuttalanden och rättspraxis. Det kan i vissa fall vara svårt att avgöra om en handling, som ligger nära periferin av beskrivningen av det straffbara området, är brottslig eller inte. Ett förfarande, vars egenskap av brott skulle kunna vara något tveksamt om man ser endast till lagtexten, kan därför inte leda till ansvarsfrihet på grund av straffrättsvillfarelse om den lösts i lagförarbeten eller i praxis på ett sätt som täcks av lagtexten. (A. prop. s. 58 f.)

I brottsbalkskommentaren anges att det är svårt att förstå när ansvarsfrihet på grund av otydlighet i straffbud ska kunna tillämpas, om domstolen samtidigt i

sitt dömande respekterar legalitetsgrundsatsen. Möjligen handlar det, enligt kommentaren, om straffbud som för allmänheten, men inte domstolen, är speciellt otydliga. (Leijonhufvud m.fl., Brottsbalken En kommentar, Kap. 13-24, BrB 24:9 s. 5.)

De i praktiken vanligaste fallen av ansvarsfrihet pga. straffrättsvillfarelse är felaktiga besked från en myndighet (Leijonhufvud m.fl., Brottsbalkskommentaren, BrB 24:9 s. 5).

Straffrättsvillfarelse är en ansvarsfrihetsgrund av personlig betydelse som endast kommer gärningsmannen till godo (Leijonhufvud m.fl., Brottsbalkskommentaren, BrB 24:9 s. 6).

Relationen mellan legalitetsprincipen och behandlingen av straffrättsvillfarelse har belysts av bl.a. Petter Asp och Dennis Martinsson (Petter Asp, En principfråga om relationen mellan legalitetsprincipen och behandlingen av straffrättsvillfarelse i modern straffrätt, Vänbok till Torleif Bylund s. 53-72 och Dennis Martinsson, Om straffrättsvillfarelse, ak. avh. 2016).

Min bedömning

Frågan om legalitetsprincipen hindrar tillämpning av 36 § strålskyddslagen
Syftet med legalitetsprincipen som den kommer till uttryck i bl.a. svensk rätt och i Europakonventionen är att garantera rättssäkerheten genom att det, i rimlig utsträckning, ska vara möjligt för medborgarna att förutse om en viss gärning är straffbar eller inte. I detta ligger att lagstiftningen i sin språkliga utformning ska vara begriplig och precis. Av största vikt är givetvis att allmänheten har rimliga möjligheter att skaffa sig kännedom om reglernas innehåll. En strävan för lagstiftaren måste givetvis vara att åstadkomma en så tydlig och lättillgänglig lagstiftning som möjligt. En viktig utgångspunkt bör därvid vara att gällande författningar, inklusive andra dokument vartill hänvisas i författning, finns tillgängliga för medborgarna på svenska och utan krav på betalning.

I detta fall är gällande författningar, dvs. strålskyddslagen, strålskyddsförordningen och Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter, avfattade på svenska och tillgängliga för var och en utan betalning. Eftersom vissa kriterier som hänvisas till i förordning och föreskrifter endast finns tillgängliga mot betalning i en standard avfattad på engelska kan hävdas att utan tillgång till standarden blir förordning och föreskrifter inte möjliga att begripa fullt ut för var och en.

Det är dock viktigt att understryka att fullständig förutsebarhet när det gäller vilka gärningar som kan vara brottsliga är ett ouppnåeligt ideal. Som Asp anför är bestämdhet och precision hos varje enskilt rekvisit ett ideal som är värt att

sträva mot, men som knappast kan uppfyllas. Det är enligt Asp orealistiskt att tro att legalitetsprincipen skulle kunna förse medborgarna med sådan information att det alltid är möjligt för dem att, på egen hand, ta reda på huruvida en viss gärning är kriminaliserad eller inte. Vidare kan, enligt Asp, förmodas att det likaså är ett ouppnåeligt idel att det alltid skulle kunna gå att få ett klart ja- eller nejsvar ens om man involverar jurister av aldrig så briljant slag. (Asp, En principfråga om relationen mellan legalitetsprincipen och behandlingen av straffrättsvillfarelse i modern straffrätt, s. 57). Kraven på tydlighet måste således ges en rimlig tillämpning. Vid bedömningen av en straffbestämmelses precision och begriplighet är det viktigt att se på straffbestämmelsen i sin helhet. Så länge flertalet rekvisit är någorlunda precisa till sitt innehåll bör enstaka vida, oprecisa eller svårtillgängliga rekvisit kunna tillåtas. Det avgörande bör vara huruvida det är möjligt för den enskilde att i så stor utsträckning som möjligt kunna förutse att en viss gärning kan vara otillåten så att han eller hon kan undvika att begå en straffbar gärning.

När det gäller vad som i subjektivt hänseende kan krävas av den enskilde beträffande laserpekare har Högsta domstolen i NJA 2011 s. 725 anfört att det finns vissa möjligheter för en enskild person att skaffa sig information om en laserpekares effekt och att det normalt får krävas att den som står i begrepp att hantera en laserpekare i någon utsträckning informerar sig om strålningsegenskaperna och riskerna vid användning för att bedöma om tillstånd krävs samt att om det är fråga om mera tillfälligt, privat bruk, det ofta får anses tillräckligt att ta del av laserpekarens märkning, såvida inte omständigheterna i det särskilda fallet ger anledning till en närmare kontroll.

Att efterforskning krävs för att utröna vad som är straffbart är inte i sig en omständighet som innebär att en straffbestämmelse ska underkännas med hänvisning till legalitetsprincipen.

För att en laserpekare ska betecknas som en stark laserpekare som i princip alltid erfordrar tillstånd ska fem förutsättningar vara uppfyllda (1 a § strålskyddsförordningen). Endast en av dessa förutsättningar, laserpekarens strålningsegenskaper, hänvisar till kriterier som bara framgår i den aktuella standarden. Övriga förutsättningar anges tydligt och med precision i förordningen. Om en enskild person vill undvika att begå ett brott är det därmed, i vart fall i teorin, möjligt för honom eller henne att undvika att inneha en laserpekare som uppfyller övriga förutsättningar för stark laserpekare. Det är också möjligt för den enskilde att mot betalning (för närvarande 1 091 kr) få del av den aktuella standarden. Att personer som ska hantera laserpekare i kommersiella sammanhang betalar för att få del av den aktuella standarden kan inte i sig anses orimligt. En person som ska hantera en laserpekare för privat bruk och mera tillfälligt torde emellertid inte få någon ledning för frågan om tillstånd krävs genom att endast ta del av vare sig övriga förutsättningar i 1 a § strålskyddsförordningen eller den aktuella standarden. Inte ens om standarden

varit kostnadsfri och översatt till svenska hade således i detta fall den misstänkte kunnat utröna till vilken laserklass den aktuella laserpekaren de facto hör. För att kunna ta ställning till laserpekarens strålningsegenskaper erfordras en teknisk undersökning (något som också gjorts i detta mål).

Eftersom det tydligt framgår av gällande författningar att många laserpekare kräver tillstånd kan den enskilde, som för mer tillfälligt privat bruk avser att inneha en laserpekare lätt rätta sig efter lagen genom att undvika befattning med laserpekare om det inte tydligt framgår att tillstånd till detta inte krävs. I detta sammanhang bör betonas att gällande författningar kräver att såväl starka laserpekare som andra laserpekare, tillståndspliktiga eller ej, ska vara märkta (laserklass, varningstext, varningssymbol). Normalt torde en enskild person som avser att befatta sig med laserpekare kunna utgå från att märkningen på laserpekaren är korrekt.

Jag vill också tillägga att det finns utförlig och tydlig information på Strålsäkerhetsmyndighetens hemsida om gällande reglering avseende såväl starka laserpekare som andra laserpekare.

Med beaktande av syftena bakom legalitetsprincipen, att varje medborgare ska kunna förutse vad som är straffbart och i efterhand kunna kontrollera maktutövarna, framstår det som mindre lämpligt att författningsregler som anger en handling som straffbar hänvisar till en standard som inte är i sin helhet tillgänglig för var och en i svensk översättning och utan kostnad. Legalitetsskäl skulle således kunna anföras emot en tillämpning av det aktuella straffstadgandet. Eftersom det i detta fall emellertid endast är ett av flera rekvisit som hänvisar till den aktuella standarden och eftersom det i ett fall som det förevarande finns goda möjligheter att också utan tillgång till standarden undvika att begå en brottslig gärning och också avgöra om en viss laserpekare är tillståndspliktig har det inte varit omöjligt för en person som den tilltalade att förutse att straffbestämmelsen kunde komma att tillämpas på hans handlande. Och om en enskild person inte har möjlighet att ta del av standarden i dess helhet så finns goda möjligheter att få motsvarande information genom att antingen kontakta SEK Svensk Elstandard eller Strålsäkerhetsmyndigheten.

Den tilltalade i detta mål har således enligt min bedömning haft en rimlig chans att undvika att begå brott genom att ta del av de aktuella bestämmelserna i strålskyddslagen och strålskyddsförordningen.

Sammanfattningsvis anser jag att legalitetsprincipen i detta fall inte hindrar en tillämpning av 36 § 2 strålskyddslagen.

Frågan om straffrättsvillfarelse utesluter ansvar

Om en person har försökt men inte haft någon möjlighet att ta del av en viss reglering pga. att den endast finns tillgänglig mot betalning och/eller är

avfattad på ett annat språk än svenska skulle okunnighet eller villfarelse om gällande rätt under vissa särskilda omständigheter i och för sig kunna anses uppenbart ursäktlig och därmed föranleda ansvarsfrihet.

Den tilltalade i detta mål har uppgett att han inte kände till att det var straffbart att inneha i målet aktuell laserpekare utan tillstånd. I detta fall har laserpekaren varit märkt på ett sätt som innebär att det utifrån regleringen i strålskyddslagen och strålskyddsförordningen funnits goda möjligheter för den tilltalade att ta reda på om innehavet var straffbart. Något behov för den tilltalade att ta del av den standard vartill hänvisas i strålskyddsförordningen för att få kunskap om gällande rätt har inte förelegat. Att den tilltalade i detta mål inte ens försökt ta reda på huruvida det var straffbart att inneha laserpekaren är inte något han kan ursäktas för. Med beaktande av den mycket restriktiva tillämpningen av bestämmelsen om straffrättsvillfarelse som lagstiftaren har avsett anser jag att det i målet inte föreligger skäl att anse den tilltalades okunnighet om gällande strafflag uppenbart ursäktlig. Gärningen bör därför inte vara fri från ansvar.

Bevisuppgift m.m.

Jag åberopar inte någon bevisning och anser att prejudikatfrågan kan avgöras utan huvudförhandling (se 55 kap. 11 § första stycket 1 rättegångsbalken).

Anders Perklev

Hedvig Trost

Kopia till:

Utvecklingscentrum Malmö
Norrorts åklagarkammare i Stockholm (AM-96729-16)
Kammaråklagaren Annika Lille